

**ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АВТОРСЬКОГО
СТИЛЮ Е. ГЕМІНГВЕЯ
В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ**

Чумак Г. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Конкульовський В. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

У сучасному перекладознавстві першочергова увага приділяється ролі антропоцентричного фактору у процесі творчості як оригінальної, так і перекладацької. Дослідження в галузі перекладу все частіше звертаються до таких понять як авторський стиль, авторська картина світу, авторський дискурс. У центрі уваги дослідників художнього тексту також опиняються поняття ідіостиль та ідіолект, тобто індивідуальних особливостей використання художником його мовного простору. Сучасне визначення художнього тексту, як правило, також містить вказівку на значущість особистості його творця.

Для визначення ключового терміну дослідження «авторський стиль», необхідно усвідомлювати автора як «мовну особистість», умови її формування та співвіднесення із процесом творчості.

Творчі пошуки Гемінгвея були невід'ємні від розробленого ним етичного кодексу письменника, що характеризується щирістю, відданістю своєму покликанню та надзвичайною вимогливістю. Проте вимогливим він був не лише до себе як до «митця у царині художнього слова», а й до своїх героїв, аби краще висвітлити їх внутрішній світ. Е. Гемінгвей часто проводить своїх героїв крізь небезпеку, збагачує їх життєвий досвід гнітючими подіями світового характеру, що унеможлиблює ведення безтурботного, розміреного життя. Детермінувати життєві та громадські пріоритети головного героя, виявити його домінантні характеристики допомагають автобіографічні паралелі, адже Е. Гемінгвей у своїй творчості сповідує «культ власного досвіду» [3, с. 15].

До того ж, нові тенденції в літературі ХХ століття тільки підсилювали бажання Е. Гемінгвея змалювати світ зримо і об'єктивно, щоб він мов наяву з'явився перед читачем. «Мозаїчність, фрагментарність, композиційна деструкція, монтажність сюжету, екранність уяви, які запанували в літературі ХХ століття, стали свідченням

докорінних змін не лише в літературному процесі, а й передусім у виборі читача як елемента авторської стратегії та урізноманітнення текстуальних технологій», – наголошує Марія Зубрицька [4, с. 31].

Кожен текст створюється на основі правил, притаманних тому чи іншому стилю. Проте текст, який належить певному автору, несе в собі не лише жанрові, стильові особливості, а й індивідуальні. Тому, говорячи про способи авторської оповіді в художньому творі, необхідно враховувати також особливості індивідуального стилю автора. Досягти цілісного розуміння стилю автора можна завдяки інтерпретаційно-культурологічному підходу, який включає аналіз і синтез ідей та образів в системі твору, індивідуальність автора, літературну традицію. Такі підходи визначені в монографії Т. Шмігера [5, с.195].

В науковій літературі стиль твору визначається як система прийомів організації мовних засобів з метою об'єктивування змісту твору в повному об'ємі. Він визначається не лише естетичною свідомістю художника, втіленою в творі у формі образу автора-оповідача, але і індивідуальністю реального автора і специфікою мовних засобів. Здатності, схильності і особливості письменника, його соціальні і психологічні якості виявляються в мовній побудові виразних і образотворчих форм. Традиційно цей вигляд формоутворення називається стилем письменника [6, с. 182].

Відтворення авторського стилю Е.Гемінгвея в перекладі вимагає глибокого розуміння і широкого бачення авторської картини світу, відтвореної в творах. Авторський стиль визначається як система змістових і формальних характеристик творів автора, які роблять унікальною авторську картину світу, втілену в цих творах і виражену через усю сукупність мовних засобів.

Саме відтворення цих «спеціально відібраних засобів» виявляється найскладнішим завданням для перекладача. У своїй своєму дослідженні Довганчина Р.Г. пропонує розуміти під мовним спектром автора сукупність всіх мовностилістичних засобів, що проходять крізь призму авторської картини світу та вербалізуються у творах письменника. Авторський стиль в даному дослідженні визначається як система змістових і формальних характеристик творів автора, які роблять унікальною авторську картину світу, втілену в цих творах і виражену крізь усю сукупність індивідуальних мовних засобів – мовний спектр автора. [3]

Таким чином, авторський стиль розглядається як організована структура. Оскільки ми зосереджуємо увагу саме на індивідуальній мовній картині світу Ернеста Гемінгвея, то доцільним є конкретизація поняття індивідуальна картина світу. Вона є фактичним віддзеркаленням різнобічного внутрішнього світу творця, що виражається через слово і постійно коригується об'єктивною реальністю життя.

Оскільки в перекладі твору важливим є збереження єдності форми і змісту, то можливо визначити ті принципи які лежать в основі конструювання саме такої моделі світу і саме в такий спосіб. Можна стверджувати, що авторський стиль формується під впливом різноманітних чинників як мовного, так і позамовного характеру. Серед таких чинників слід враховувати такі:

1. Індивідуальні особливості автора: тип мислення, темперамент, світогляд, естетичні принципи, життєвий шлях, рівень освіченості, виховання;
2. Соціокультурні фактори: соціальне середовище, історична епоха,

приналежність до певної нації;

3. Мовні фактори: норми літературної мови, функціональні стилі, жанр твору, літературний напрямок, в рамках якого творить письменник.

Визначальне значення для відтворення лінгвістичних особливостей авторського стилю Е.Гемінгвея у перекладі мають такі лексичні групи: конкретно-предметна лексика; лексико-семантичні одиниці образності; лексика, яка має сенсорний характер; лексичні засоби репрезентації дії; вербалізовані жести; інтенсифікатори; звуконаслідувальна лексика; іншомовні вкраплення.

Відтворення мовного спектру автора в перекладі забезпечується в основному за допомогою набору таких перекладацьких трансформацій: конкретизація, генералізація, описовий переклад, транскодування, додавання, пояснення, контекстуальні заміни.

1. Конкретно-предметна лексика відтворюється у перекладі лексико-семантичними трансформаціями: конкретизацією, генералізацією та модуляцією. Спрощення художніх образів оригіналу спостерігається на рівні генералізації та розгорнутих описових перекладів.

2. Сенсорна лексика передається словниковими відповідниками та описовим перекладом. Застосовуючи прийом описового перекладу в таких випадках, необхідно дбати про лаконічність, притаманну стилю Е.Гемінгвея.

3. Дієслова з мовного спектра Е.Гемінгвея відтворюється за допомогою словникових та функціональних відповідників. У разі відсутності у словниковому складі цільової мови адекватного відповідника, вдаються до уточнення, яке конкретизує необхідні деталі, проте збільшує текстовий обсяг, а це протирічить стислості прози автора. Для відтворення дієслів застосовуються лексико-семантичні трансформації, зокрема описовий переклад, конкретизація, генералізація, модуляція.

4. Інтенсифікатори викликають певні труднощі перекладу, якщо словниковий відповідник не відтворює контекстуального значення інтенсифікатора. В такому випадку, перекладач використовує еквіваленти, які відтворюють прихований смисл оригіналу.

5. У перекладі звуконаслідувальної лексики необхідно враховувати експресивність, емоційне забарвлення. Іноді, у перекладах прози Е.Гемінгвея, така лексика втрачає своє підтекстне значення.

6. Іншомовні вкраплення в більшості випадків зберігаються у тексті із подальшим перекладом у виносках, що відповідає вітчизняній перекладацькій традиції. Простежується прийом культурної адаптації іноземних реалій. Якщо контекст повністю розкриває значення іншомовної лексичної одиниці, пояснення у виносці зайве.

7. Підтекст – найголовніша ознака авторського стилю Е.Гемінгвея, тому під час перекладу змісту і смислу перекладачеві слід чітко окреслити прихований зміст авторського мовлення. Підтекст розуміється як свідомо обрана авторська манера художнього зображення явищ, яка має об'єктивне вираження в мові творів. У відтворенні підтексту перекладач має враховувати те, що підтекст свідомо створюється автором за допомогою особливого відбору елементів тексту, а контекст та гіпертекст розглядається як механізми створення підтексту.

Правильність відтворення вербальних маркерів підтексту у прозі Е.Гемінгвея

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

передбачає ретельний відбір фонетичних, лексичних, граматичних, синтаксичних, композиційних та інтертекстуальних елементів, а також врахування позамовних чинників, що передбачає детальний аналіз на до перекладацькому етапі. Відтворення у перекладі елементів підтексту не завжди розкриває глибинні, смислові зв'язки, а це призводить до спрощення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гемінгвей Ернест. Фієста. І сонце сходить. Пер. з англ. Віктора Морозова. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 288 с.
2. Гемінгвей Ернест. Старий і море. Пер. з англ. Володимира Митрофанова; малюнки Слави Шульц. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 104 с.
3. Довганчина Р.Г. Вітворення ідіостилю Ернеста Гемінгвея в українських та російських перекладах: дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.16. КНУТШ. Київ, 2011. 221 с.
4. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен. Л.: Літопис, 2004. 352с.
5. Шмігер Т.В. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. К.: Смолоскип, 2009. 342 с.
6. Coupland N. Style: language variation and identity. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 263 p.
7. Hemingway Ernest. The Sun Also Rises. URL: <https://www.gutenberg.org/files/67138/67138-h/67138-h.htm> (дата звернення – 11.03.2023)
8. Hemingway E. The Old Man and the Sea. URL: <https://gutenberg.ca/ebooks/hemingwaye-oldmanandthesea/hemingwaye-oldmanandthesea-00-h.html> (дата звернення – 11.03.2023)

ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК ОБ'ЄКТУ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Дзюбановська І. В.

*асистент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

На сьогодні, до дипломатії, як вершини комунікації, ми вживаємо і в повсякденному житті, коли намагаємося владнати конфлікти чи припинити суперечку, і в питаннях ведення бізнесу, коли шукаємо підходи до партнерів та будуємо стратегії вигідних компромісів, і, традиційно, в справах міжнародного характеру, коли на кону буквально стоїть доля цілої держави. Відтак, дипломатичний дискурс (*далі – ДД*) зазнає певних трансформацій, з одного боку